

Det viktige budskapet

Forleden kom jeg over et foredrag av Truls E. Norby. I disse tider har innledningen trolig interesse for mange av oss – og det på flere plan. Med Norbys tillatelse har jeg fått lov til å sende denne innledningen ut til historielagets medlemmer. Og så ber jeg alle om å merke seg innledningens siste setning. Med vennlig hilsen Per Svenkesen.

På begynnelsen av 1100-tallet regner man med at en tredjedel av Norges befolkning var treller. De hadde ingen rettigheter, ingen våpen og ingen formue og de dannet grunnlaget for en ikke ubetydelig rikdom blant de som var rike. I løpet av få år etter kong Sigurds jorsalferd, var trelleinstitusjonen oppløst fordi kristendommen for alvor fikk fotfeste. Mange stormenn lot treller ta seg ut en jordeiendom som grunnlag for egen familie og livsopphold.

Men formuen blant de aller rikeste var på grunn av lendmannssystemet ikke helt til fritt bruk. Kongsmakten skulle ha sitt, ikke minst til bygging av kirker og til dels klostre. Her i Grenland ga dette seg utslag i bygging av Eidanger kirke som den eldste, og straks etter Bamble, Gjerpen og Solum. Det hadde vært kirker før dette også, blant annet på Hakastein i Solum, men de var av privat karakter og var ikke bygg som var åpne for enhver slik alle kirker ble etterhvert. Den mest kjente av disse kirkene var nok den som sto på Kapitelberget i daværende Håvund. Den var knyttet til Bratsberg gård der Dagsætta satt som lendmenn. Det var også denne ættens folk som besørget byggingen av Gimsøy kloster.

Klosteret er ypperlig beskrevet av vår tidligere biskop Halvor Bergan som er den siste i rekken av dem som har beskjeftiget seg med det. Hans verk ble fabelaktig godt illustrert av kunstneren Jonny Andvik Men også den kjente og for mange kjære lokalhistorikeren Einar Østvedt var opptatt av byggene til Dagsætta - og han skrev blant annet en bok med tittelen "Nonneklosteret på Gimsøy". Der kommer han inn på det for sin tid pulserende liv som klosteret bragte med seg, og naturlig nok tar han i den forbindelse også for seg det man vet om kirken på Kapitelberget.

Slik Østvedt beskriver det, må kirken ha vært konstruert og bygget av svært bygningskyndige menn. For i likhet med Nidarosdomen og andre katedraler, har stenene på Kapitelberget klare tegn av både svenners bumerker og mesteres femoddede stjerner som ble hugget inn når stenen var godkjent. Man finner også hull med plass for lefton, den løftemekanismen man brukte når stenen skulle løftes på plass i muren uten å bli skadet utvendig. Selv har jeg sett etter disse hullene på stedet uten å finne dem. Jeg tror det skyldes at den lokale stenen var så hard at de enklere utvendige løfteredskapene ikke skadet den, men jeg får vel likevel tro Østvedt på hans ord som sikkert er basert på grundigere kildeforskning enn min. Lefton ble nok heller brukt på bløt sten som ved tempelet i Jerusalem og katedralen i Chartres. Begge stener brukte man bløt kalksten som i kontakt med luft og regn ble svært hard.

Det som kanskje er mest interessant for oss ved ruinene på Kapitelberget, er de runene som ifølge Østvedt er slått inn på selve grunnstenen. Runene var basert på et norrønt alfabet og teksten var norrøn eller det vi kaller gammelnorsk. Den er for oss nærmest sensasjonell, for oversatt til dagens språk lyder den slik:

"Dra omsorg for de nødlidende".